

Šiame numery:

Su krikščionybės antspaudu.
Istorinių įvykių srautas ir asmeninė tragedija: Petro Klimo monografija.
Vlado Šlaito eilėraščiai.
Tarp praities ir dabarties Spring Valley.
Naujasis pirmininkas (feljetonas).
Paparčio žiedo bejėskant.
Dailininkų parodos Chicagoje.
Chicago Lietuvių styginis ansamblis koncertuoja.
Kultūrinė kronika.

Kertinė Parasė

Su krikščionybės antspaudu

Šių metų spalio 22 d. į mūsų tautą popiežius Jonas Paulius II prabilo lietuviškai savo investitūros iškilmeje Romoje. Tai pirmas atvejis, kai apie bilijoną žmonių radijo bangomis pasiekė mūsų kalba. Ji išplaukė ne iš kokio politiko — valstybininko, bet iš aukščiausio katalikų Bažnyčios vadovo lūpų, nors kitataučiai anų žodžių reikšmės ir nesuprato. Mes, lietuviai tėvynėje bei emigracijoje, suprato ir atsigaivino.

Štai, kai esame pamiršti pasaulio politiniame centre — Jungtinėse Tautose, New York'e, mus maloniai atsimena Šventasis Tėvas, kuriam iš pagarbos lenkiasi beveik visi pasaulio valdovai. Tuo ypatingu palankumu mūsų tautai jis nebijoj užsitraukti Rusijos rūstybės, kaip bijo daugelio valstybių politikai, nutylėdami mūsų vardą. Popiežiaus sveikinimas visos žmonijos aktyvaus lietuvių tautai teikia medžiagos mūsų mąstymams ir impulso mūsų polėkiams.

Anie žodžiai — Būkite laimingi ir ištikimi Kristui — primena graudžią tikrovę, jog Lietuva kažin ar kada buvo tikrai laiminga. Jau aišku, kad mūsų tauta nerado laimės net ir tada, kai jos teritorija driekėsi nuo Baltijos iki Juodosios jūros. Mūsų tauta taip pat nepatyrė laimės, kai susijungė su Lenkija politiniais bei kultūriniais ryšiais. Net priimdama Kristaus evangeliją, neišgyveno ji tikro džiaugsmo, nes per kelis šimtmečius buvo krikščionių engiama kardu, bet nelaiminama kryžiumi. Tik vėliau, kai įleido krikščionybę gilesnės šaknis į lietuvių sielas, jie pajuto dieviškos laimės dvelksmą mišiose. Pulkim ant kelių bei šventas Dievą giesmėse, o labiausiai po nukryžiuotojo Kristaus bei Rūpintojėlio kojom.

Popiežiaus Jono Pauliaus II

linkėjimas — Būkite laimingi — išreiškia pagrindinį krikščioniškos pasaulėvaizdo dėsni, būtent, kad žmogus ir tauta gali atrasti laimę.

Antai pamoksle nuo kalno sakoma: "Palaiminti, t. y. laimingi, kurie liūdi — jie bus paguosti. Palaiminti, kurie alksta ir trokšta teisybės — jie bus pasotinti. Palaiminti, kurie persekiojami dėl teisybės — jų yra dangaus karalystė".

Trys jubiliejiniai lietuviškoji kryžiai (metaliai) Priskėlimo parapijoje, Toronto, Kanadoje. Architektas dr. Inč. A. Kulpačius.

ISTORINIŲ ĮVYKIŲ SRAUTAS IR ASMENINĖ TRAGEDIJA

Petro Klimo monografija

GEDIMINAS GALVA

Dr. Albertas Gerutis, PETRAS KLIMAS, Valstybininkas, diplomatas, istorikas ir kankinys. Išleido Vilties draugijos leidykla. 1978 m. Knyga 320 psl. Tiražas 1,000 egz. Kaina 10 dol., gaunama ir "Drange".

Plačiašakis veikėjas Petras Klimas (1891. II. 23 — 1969. I. 16) daugelyje sričių paliko ryškius pėdsakus. Jis buvo publicistas, Valstybės tarybos narys, istorikas, tyrinėjęs lietuvių tautos etnografiją ir jos sienas. Lietuvos nepriklausomybės skelbėjas, politikas, diplomatas, pagaliau vokiečių bei rusų kankinys. Visas veiklos sritis jis vainikavo lietuvių tautos ir valstybės istoriniais darbais. Kai kurie jo veikalai dar neišleisti net iki šio meto.

Džiaugdamasis vartiau mūsų diplomato dr. Alberto Geručio ką tik išleistą veikalą "Petras Klimas". Sunkus darbas aptarti plačiašakį P. Klimą įprastinėse sąlygose, dar sunkiau pateikti išviroje, autoriaus pasirinktuose rėmuose, jo ryškų atvaizdą. To darbo naštos nežino tik tie, kurie nėra bandę jos pakelti.

Mūsų tauta amžių bėgyje daug pakėlė liūdesio, alkio, troškulio, persekiojimų, bet nepalūžo, ir nuostabu — dar la-

visai suprantama autoriaus pratarmėje ši aima: "Nusimanau, kad sąlygos emigracijoje nėra palankios tokio posėdžio (tikriausiai — pobūdžio, G. G.) veikalui, kaip monografija apie lietuvių valstybininką, diplomata, istoriką... nes negalime pasinaudoti visais reikiama šaltiniais, turime tenkintis tais, kurie mums prieinami, jie gi neretai būna atsitiktiniai" (9 p.).

Visa veikalo medžiaga įglausta į keturis skyrius: Tiesiant kelią į laisvę, Lietuvos diplomatinis atstovas, Antrasis pasaulinis karas ir Lietuva bei Petras Klimas — totalitarinių režimų aukas. Kiekvienas skyrius turi kelis ar net keliolika skyrelių. Eilinis skaitytojas, nedaug ką girdėjęs apie P. Klimą politinę ir diplomatinę veiklą, ras ypač paskutiniuose dviejuose skyriuose naujoves: nemelgti Antrojo pasaulinio karo metų ir kancias nacių ir komunistų sukuriamą pragare.

Autoriui reikiu pagarba, nes jis nesistengė istorijos klastoti ir nurodė nors kai kam nemalonų įvykių raidą, pvz. Kybartų

biau sustiprėjo. Ištikimybė Kristui katalikų Bažnyčioje buvo mums lyg koks skydas ir kovojė už tautybę. Tikrovė šių metų tokia: dauguma lietuvių tiek tėvynėje, tiek tremtyje pagaliau suprato, kad religija ir tautybė glaudžiai jungiasi į darnią visumą, kurios nepajėgia išardyti jokie bedieviški žygiai. Lietuvių formos mūsų liaudies mene, architektūroje, muzikoje ir žmogaus sąmonėje yra kupinos krikščioniško turinio. Atsimi Lietuvai krikščionybę, ir liks tuštuma, kurios neužpildys bedievybės, nes ji pati yra klaidingiausia tuštuma.

Š. m. "Aidų" žurnalo rugsėjo ir spalio numeruose einąs išsamus prof. Vytauto Vardžio straipsnis "Katalikiškoji rezistencija ir tautos likimas", aiškiai istoriniais faktais nušviečia krikščionybės ir tautybės santykį. Išvada: dabartinė Lietuvos kova prieš rusinimą remiasi religija. Mūsų broliai bei seserys pavergtoje tėvynėje, eidami į bažnyčias ir išpažindami religiją, sykiu parodo ir savo tautinį susipratimą. Todėl ir tie, kurie anksčiau žiūrėjo į krikščionybę, kaip į svetimą elementą, dabar ją priima kaip savo tautinės kultūros autentišką išraišką. Tai pavyzdys ir mums, užsienio lietuviams.

Popiežius Jonas Paulius II ne be pagrindo mus skatina būti ištikimais Kristui, jei siekiame idealios laimės. Ištikimybė Kristui reiškia ištikimybę evangelijai, kuri moko mus at-

Petras Klimas (1891. II. 23 — 1969. I. 16)

rašto kilmę Berne, kėlusią didelį triukšmą savo metu (212 psl.).

Autorius turėjo pakelti ir kitą sunkų bandymą. P. Klimo veikla yra tamsiai susijusi su Lietuvos valstybės raida. Ne taip jau lengvas uždavinys susieti politinę raidą su atskiros asmens veikla. Vietomis per didelis politinės raidos apibendrinimas skaitytoją gali versti daryti klaidingas išvadas, pvz. telegramomis pasikeitus, lietuvių ir lenkų susidėjimas prie derybų stalo Suvalkuose (73 psl.) ar Hymanso pirmininkaujanų derybų nutraukimas (75-80 psl.), kai Lietuvos delegacijos pirmininkas 1921. V. 30 Hymanso sumanymą atmetė, o jo pateikti siūlymai nebuvo priimti derybų pirmininkui ir Lenkijai, atsiskiusiai Hymanso antrojo sumanymo. Tuo metu jau įvyko ypač politinių veiklų pasimetimas.

Knygoje esama ir daugiau panašių aptarimų, kuriuos eilinis skaitytojas, nepasiruošęs politiniams klausimams, vargu pajėgs glaudyti. Čia autoriui nepriklauso, kad jis ežero vandens nepajėgė supilti į vienintelį kibirą.

Ieisti priešui, mylėti vienas kitą, pakelti savo skausmą ir tikėti į galutinę gerio pergalę. Ištikimybė Kristui taip pat reiškia ištikimybę lietuvių, kuri apima mūsų spaudą, mokyklas, organizacijas, parapijas, neišskiriant, žinoma, ne literatūros, dailės, muzikos mokslo... Mūsų visa tai pažymėta krikščionybės antspaudu ir tuo pačiu tikros laimės vilties. Leonardas Andriekus

Politiniam bare

P. Klimas, studamas į politinį darbą, jau ir kraitį atsinešė. Tuo metu jau buvo vadovėlių, knygų ir knygelių autorius, Valstybės tarybos veiklus natoras, nesutariančių šalių taikintojas, o svarbiausia, Lietuvos etnografinių sienų žinovas. Pasitarosios jo žinios pravertė ypač Lietuvos delegacijai Paryžiuje, Lietuvos ir Rusijos taikos derybose bei lietuvių — lenkų ilgo ginčo metu. Tada Lietuva plačiai užsimojo, nes užsipašė su slavintų ir suvokieintų lietuvių etnografinių sričių, kurias apkarpė politinė tikrovė.

Autorius, aptardamas P. Klimą politinę veiklą, kiek sistelėjo, nesilaikydamas laiko tvarkos, ir Lietuvos — Rusijos taikos sutartimi 1920 m. užbėgo 1919 m. vykusią Taikos konferenciją.

Skyrelyje "Klimas — delegacijos narys" pasitaikė kelios klaidos. Autorius klaidingai nurodo, kad kun. P. Bielskus Amerikos lietuvis, nors jis buvo Seimui dvasinės seminarijos profesorius. "P. Klimas ejo delegacijos sekretoriaus pareigas" (54 psl.). Tas pareigas P. Klimas ejo tik nuo liepos pradžios, kai E. Galvanauskas išvyko į Lucerną, Šveicarijoje, ten vykusioje tarptautinėje socialistų konferencijoje ginti Lietuvos reikalą. Ši klaida atitaisyta paties P. Klimo 1919. III. 22 laiške: "E. Galvanauskas yra visos mūsų Delegacijos kanceliarijos direktorius" (55 psl.). P. Klimas buvo Delegacijos posėdžių sekretorius ir raštų ruošėjas. O tu raštų buvo labai daug.

P. Klimas minėtame laiške, dar kojų nesusilėdęs Paryžiuje, darė per akubias išvadas dėl

žydo S. Rozenbaumo naudingumo Lietuvos delegacijai. Jis ir gudas S. Siemaška lietuviškai nemokėjo ir į tiesioginį Lietuvos delegacijos darbą tik protarpiais įsijungė.

P. Klimo atsiminimai apie sukilimo ruošimą Klaipėdos krašte nėra ryškūs, nepaminėtos pasirošimo datos ir nepasižymi tikslumu. Sukilimo ištaka buvo visai kitokia, negu aptarta knygoje.

Autorius be reikalo pasiuntinio P. Klimo veiklos dalį Italijoje įspraudė I skyriuje, kai II skyriuje rašoma apie jo diplomatinę darbą Romoje ir Paryžiuje.

Blogiausiai nutiko su I skyriaus baigiamuoju skyreliu: "Kai kurie Petro Klimo asmens bruožai". Ten daug kalbama apie viską, bet pasigendame tų bruožų. Tiesa, ten randame B. K. Balučio pastabą: "Paryžiuje ir iš pradžių Kaune Klimas būdavo šiurkštoka, kirsdavo kaip kirviu ir į diplomatinę medvilnę nevyndavo..." (94 psl.). Jau šis posakis prašosi paaiškinimo, kaip "šiurkštoka" P. Klimas tapo diplomatu.

Beveik visoje knygoje vis užsimenamos P. Klimo būdo savybės, bet jos prašytos prašosi suglaudavimo ir išryškavimo. Tik vėliau rašoma apie P. Klimą būdingas savybes: darbštumą, sistemingumą, drausmingumą.

Diplomatijos vandenys

Šis skyrius labiausiai sustabarėjęs. Gaila, kad skyriui skirti tie 68 psl. O gaila todėl, kad ten per daug nereikalingo kamšalo: P. Klimą pareiškimas 1923. XI. 17 dienraštyje "Lietuva", raštas, liečiantis F. Tomasini Lietuvai nepalankią knygą, išteiktas B. Mussoliniui, rašinys žurnale "Europa Orientale", kalba įteikiant Prancūzijos prezidentui skiriamąjį raštą, o ypač 1936. XI.18 P. Klimą pranešimas apie pasikalbėjimą su tuometiniu Prancūzijos ambasadoriumi Laroche (tarti Laroš) Briuselyje. Visi tie dalykai mažai teparyškina P. Klimą diplomatinę veiklą.

Autorius labai paviršutiniškai aptarė ir tą Laroche: "Prancūzijos užsienio reikalų ministerijos politikos departamento direktoriaus pavaduotojas 1920 m. pradžioje turėjo nemažai įtakos ir Lietuvos reikalais. Jo žodis daug svėrė, kai Klaipėdos krašte prasidėjo sukilimas ir kai vyko derybos dėl konvencijos" (145-6 psl.).

Čia nė žodelio nepasakyta, kokia įtaka ir koks tas žodis. Tai buvo pats didžiausias Lenkijos bičiulis ir pats pikčiausias Lietuvos priešinys, mums kenkęs visomis jėgomis, lyg Varšuvos samdiny. Kartais įdomu ir su priešu pasikalbėti apie jo statyto politinio namelio griuvimą, bet tas palkas išmones perteikti 1978 m. tikrai nepravartu, nes Laroche pareiškimai tikrai nepadidina knygoms vertės.

Diplomatai, nežiūrint jų titulu (Nubelta | 2 psl.)

Petro Klimo monografija

(Atkelta iš 1 psl.)

ly, yra tik krašto politikos vykdytojai, Tame skyriuje tiko glaudai aptarti Lietuvos užsienio politikos siekimus ir mūsų ilgamečio pasiuntinio jų įgyvendinimą ypač Prancūzijoje, kuri mums sukėlė tiek rūpesčių.

Autorius pamini Vokietijos spaudimą Klaipėdos krašte. Anglija tuo reikalu ėmė remti Berlyną. Prancūzijos laikysena, gražiais žodžiais palydėta, bet neišsprendžiama, kaip įvykiai riedėjo, kai vokiečiai atsidėjo ruošėsi Klaipėdos kraštą prisijungti.

Autorius rašo: "P. Klimui pavesta ištirti galimūmą S. Lozoraitiui pasimatyti su Lenkijos užsienio reikalų ministru Becku. Pasiuntinys tą opia ir lietuviui nemalonią misiją atliko... Užsienio reikalų ministras S. Lozoraitis 1935 m. susitiko Genevoje su Becku". Gaila, kad čia dedamas taškas, neparyškina, ką P. Klimas iš Becko nugirdo ir ypač ką S. Lozoraitis nutarė su Becku dar toli prieš Lenkijos ultimatumą Lietuvai.

Šiame skyriuje daug kronikos žinių, užuominų, pokalbių santraukų, vizitų aprašymų, bet per mažą esmės.

Pagrįstina turėti savo nuomonę, jei ji įgyvendinama. Deja, P. Klimo siūlymas, tebuvo tolimo meto svajonė, atitrūkusiu nuo tikrovės.

Nežinia, kuriais sumetimais autorius įterpė: "Klimas nesivaržydavo pareikšti savo nuomonę, prieštaraujančią ne tik vyriausybės, bet ir pačios tautos nusistatymui, net tokiu opiu reikalu, kaip Klaipėdos kraštas. Klimas siūlė įrengti naują uostą Šventojoje, kad tuo būdu būtų pakirsta Klaipėdos uosto monopolinė padėtis Lietuvos gyvenime".

Paskutiniame skyreliui "Lietuvių — prancūzų kultūriniai santykiai" skirta net 12 psl. Autorius rašo: "P. Klimas nuolat intervenavo tiek Paryžiuje, tiek Kaune abiejų tautų kultūriniais reikalais. Jis nesvyruodamas pasisakė už prancūzų kalbos įvedimą Lietuvoje" (156 psl.). Ar toks apsisprendimas buvo tikslingas? P. Klimas dar toliau siekė: Lietuvoje įkurti prancūzų institutą, mergaitėms gimnaziją prancūzų kalba, prancūzių vienuolių pensiją, ir net prancūzišką vaikų darželį... Visą tai sako aiškių mūsų ilgamečio pasiuntinio supranėžėjimą. Ir jo dukrė Eglė apsuksis užsimena apie "šviesų miesto" nepaprastą įtaką tėvui. Toji įtaka juntama ir P. Klimo raštuose, kai ten be reikalo įterpiami prancūziški žodžiai. Taip P. Klimas nejuokomis tolo nuo 1915 m. išleistos jo "Lietuvių kalbos sintaksės".

I kultūrinio bendradarbiavimo srautą prancūzai metėsi įvairiais praktiškais sumetimais. Tik nedaugelis liko ištikimi mūsų bičiuliai. Ne daug tokių kaip Henry de Chambon, kuris pasilikio Lietuvos draugu net tamsiausių sutemų metu.

Karo sukuriuose

Antrasis pasaulinis karas viską sujaukė. Prancūzijos ilgai statytas politinis kortų namelis staiga griuvo. Lenkija buvo padalinta. Ir Vilnius Lietuvai atiteko tik per Tarybų Sąjungos "malonę". Vilniaus perlaidimas Lietuvai nekėlė susijaudinimo Prancūzijai ir net Lenkijai, nes joms kitur kur kas labiau skaudėjo.

P. Klimas tuo metu palaikė santykius su Prancūzijos ir Lenkijos užsienio reikalų ministerijomis, tikėdamasis gauti bent santarvinių Vilniaus pripažinimą Lietuvai. Prancūzijos užsienio reikalų ministeri-

jos politinio departamento direktorius Charveriat tik numykė (177-8 psl.).

P. Klimas rūpinosi ir kitu klausimu — lėšomis lenkams kariams Lietuvoje išlaikyti. Knygos autorius nemini šių pastangų bet kurios sėkmės.

Tuo metu, P. Klimo žodžiais, "visas pasiuntinys personalas užimtas techniniais repatriacijos rūpesčiais" padėti Lietuvos piliečiams, likusiems be duonos karnio" (172 psl.).

Vokiečiai užėmė Paryžių 1940. VI 14, o kitą dieną tarybinė kariuomenė įsibrovė į Lietuvą. Tie įvykiai sukrėtė Lietuvos pasiuntinys veiklą Prancūzijoje. Sukrėtimas palietė ir pasiuntinį P. Klimą, kai jis, dideliu nustebimu, VII 12 siuntė telegramą ir raštą rusų okupuotos Lietuvos užsienio reikalų ministeriui V. Krėvei-Mickevičiui, skatinant protestuoti dėl Maskvos kišimosi į Lietuvos vidaus reikalus (193-4 psl.). Tai rodo pasiuntinio nesusigaudymą to meto Lietuvos politinėje raidoje. Tik VIII 4 įteikė Prancūzijos užsienio reikalų ministeriui profesto raštą dėl Lietuvos okupacijos, "reikšdamas tvirtą viltį, kad Prancūzijos vyriausybė ir toliau pripažins lietuvių tautai teisę gyventi laisvai ir nepriklausomai" (195-6 psl.).

Viltys buvo nepagrįstos. Vokiečių spaudžiama, Prancūzijos užsienio reikalų ministerija jau liepos mėn. pabaigoje įsakė šeiminkams Lietuvos pasiuntinys rūmų apliešti. Rugpjūčio 24 d. rūmų perėmė prefektūra ir netrukus juos perdavė Tarybų Sąjungos ambasada.

Lietuvos pasiuntinys rašė vedė V. Vabalienė "perėjusi Sovietų tarnybą" (203 psl.). P. Klimo nuomone, ji galėjo nurodyti savo naujoms darbavimams, kur padėtas pasiuntinys, pasiuntinio ir kitų asmenų kilnojamas turtas. Klaida rusai turtą pagrobė. Veikale per daug gais-tai šiai bylai ryškinti.

Lietuvos pasiuntiniai Europoje jie karo metu svarstė politinės veiklos galimybes. K. Škirpa vis dar dėjo viltis į Berlyną. J. Šaulys siūlė 3 pasiuntiniams vykti į JAV, nes jis "... didžiai sielojojis dėl Amerikos lietuvių nesutarimų. Jis ypač krintosi, kad Amerikon nuvykęs prezidentas A. Smetona buvo įtrauktas (iš dalies pats leidosi įtraukiamas) į srovį vaidus, kurių šaknys glūdėjo praeities partinėse varžybose" (213 psl.).

Tose dvejonėse žaibo greičiu P. Klimo protas dar nepaprastai teisingai sprendimą: "Bet koks Lietuvos darbas ten (JAV) bus įveltas į mažo stiliaus emigrantų kasdienybės, tiesa, pilnas patriotiškos nuotaikos, bet ir kupinas smulkių padraizgų" (214 psl.). Šiuos žodžius reikėtų daugeliui veikėjų net šiuo metu įsidėmėti.

J. Šaulys buvo linkęs veikti, kai P. Klimas laukti, krutėti Europoje, iki dangus nusigiedrys. Tautinis komitetas neįkurtas JAV, nes šiam reikalui nepritarė ir pasiuntinys P. Zadeikis trumpalaikiškai sumetimais.

Trečiajam knygos skyriuje galėjo būti praleistas P. Klimo požiūris į Lietuvos rytines sienas ir ypač mūsų vėliavos atsiradimas.

Istorikas

P. Klimas — stiprus intelektualas, jaunystėje palinkęs į socializmą, tapęs liberalu, bet manančiu demokratijos silpnę. Jo dukters Eglės teigimu, jo dvasinė būseną bangavusi: indiferentas riedėjo į tikėjimą ir vėl pasiviro į indiferentizmą (242 psl.). Vienoje srityje jis buvo nepaprastai pastovus, nes

Lietuvos Kankinių parapijos bažnyčia Misissaugoje, Kanadoje. Trys oramentiniai kryžiai (metalo). Architektas dr. inž. A. Kulpačiūš

visą gyvenimą nesitraukė iš istorinių studijų apkasų. Jau 1916 m. išleista jo studija "Rusijos Lietuvos statistiniai etnografiniai tyrimai" vokiečių kalba, o 1919 prancūziškai.

Nuo to meto, iki jis įsitraukė į diplomatinį darbą, beveik kasmet paskelbė po naują darbą: 1917 m. "Lietuva, jos gyventojai ir sienos", 1919 m. išleistas lenkiškai, 1918 m. "Lietuvos valstybės kūrimas", 1919 m. "Lietuvos senovės brožuai", vėliau ir lenkų kalba, 1919 m. "Lietuvos valstybės raida" vokiečių ir prancūziškai, 1919 m. pasirodė dvi knygelės sienų klausimu, prancūziškai ir veikalas "Lietuvos žemės valdymo istorija".

Vėliau vis pasirodė veikalai ir studijos iki 1923 m., diplomatinio darbo pradžia. Būdamas užsienyje, jis telkė literatūrą ir ėmė rašyti Lietuvos senovės istoriją. Pirmas tomas lietuvių kalba, antrasis — 800 — 1000 m. tarpai. Pradėtas ir trečiasis.

Dėl žinomų priežasčių nei jo Lietuvos istorijos veikalai, nei atsiminimai, patekę į okupuotos Lietuvos leidyklą, nebuvo išleisti. Valstybinė grožinės literatūros leidykla teisėjo vėninteli jo vertimą: George Sand vieną pirmutinių romanų "Indiana".

Asmens tragedija

Autorius išsamiai nušvietė P. Klimo asmeninę tragediją, kuri prasidėjo 1943. VII 5 pietarpius Prancūzijoje, jam priklausančioje buveinėje, pavadintoje "Svedasais", netoli Grasse miesto. Italai kariai padarė krata ir panaudojo tardo-masias priemones. Iš tos srities netrukus Italai pasitraukė. Italai karininkas išvykdamas įsakymai įspėjo P. Klimą, kad vokiečių saugumas gali jį suimti. P. Klimas iš buveinės nepasitraukė. Geštapas jį suėmė, 9 mėnesius iš kalėjimo į kitą vėžiojo, 18-koje kalėjimų laikė ir 1944 m. pavasarį, atvežė Klimą į Kauną, paleido. Tų metų rudėnį jis buvęs čia rusų suimtas ir ištremtas į Vorkutą, o iš ten perkeltas į Čeliabinską. Apie P. Klimą tremties kelią, užsėmusį daugiau 9 metus, knygoje pateikiama labai nedaug žinių. Autorius tik spėlioja, kodėl P. Klimas nesirūpino savo saugumu. Daroma daug prielaidų: silpnas savisaugos instinktas,

nepakankamas ryžtas apsispręsti, fatalizmas ir net kankinio kompleksas. Galimas dalykas, kad jo nuotaikai turėjo įtakos ir jo bičiulio pranašystė 1938 m. Kartą O. Milašius atskleidė prieš P. Klimą ir sušuko: "Aš sveikinu jus — kankinį" (241 psl.).

Grįžo iš tremties invalidas, aptemusiomis akimis: "Per dienas bastėsi iš kampo į kampą kaip sugautas žvėrelis, nugarindamas savo mintyse, svajonėse ir ilgesy" (279 psl.).

Kai jo lūpose pasigirdo šiurpus skundas ir dėl nesveikatos ir medžiaginės būklės, jo protas tiksliai veikė, lydimas kraupios pašaipos: "Humanistiškas humanizmas vaidinsis manyje kaip pakaruoklyje, kuriam dar neatsirado Shakespearė" (286 psl.).

Ir vis dėlto jis didžioje kančioje ir skurde, netekęs didžiausio turto — bibliotekos, kuri išblaškyta pasvečiuose, neturėdamas žmoniškų sąlygų kurti, vis vengė atsivieikinti su istoriko darbu ir plunksna. Toks buvo Lietuvos nepriklausomybės skelbėjas, su kuriu mus supažindina dr. Albertas Gerutis. Autorius iš pelenų atkuria feniksą, dideliais sparnais, žvitiomis akimis, guvau proto ir skardaus balso, vis šaukiančio: tesėkite užmojuose ir nežūkite mažmožuose.

Pastabos

Autoriaus stilius geras, knyga lengvai skaitoma. Tik protai pasitarnauja neišsėkusi susidorojusi su periodiniais sakiniiais, pvz. 138 psl., kai reikia dairytis, kaip suprasime prasmę. Tokių duobėty vietų nedaug.

Pratarmėje ir veikalė naudoti prancūziški žodžiai be vertimo į lietuvių kalbą. Autorius būtų skaitytojui pasitarnavęs, visai nenaudodamas vadinamųjų tarptautinių žodžių, pakeičiamų lietuviškais. Deja, ta liga dabar ypač apsedo amerikietišku mokymų auklėtiniams.

Knygos leidėjas būtų gerai padaręs, jei būtų ir lietuvių kalbos tikslumo pasirūpinęs. Skaitytas nederamas, rašant: megsti, suvaidinti istorinį vaidmenį, ta dingtimi, išbuvo galioje, išsėkšas nutarimai, klaidinanti, apsiėitų, Baltijos pasiuntiniai, neužsimla reikalais, Klimas išvedė (darė išvadą) ir t. t.

Blogiausia nutiko su tikrinu

Nauji leidiniai

• **METMENYS**, 1978 m., Nr. 36. Kūryba ir analizė. Redaguojama Vytautas Kavolis, Dickinson College, Carlisle, Pennsylvania. Leidžia AM and M Publications. Administruoja Marytė Paškevičienė, 3308 W. 62nd Pl., Chicago, IL 60629. Šio numerio kaina — 3 dol., keturių numerių prenumerata — 12 dol., garbės prenumerata — 15 dol.

Naujas žurnalo numeris pradedamas Vitalijos Bogutaitės eilėraščių pluoštu. Labai spalvingos Kosto Ostrausko atsiminimų nuotraukos apie Krėvę; liečiamas pats paskutinis šio mūsų literatūros klasiko gyvenimo laikotarpis šiaipus Atlanto - Philadelphiaje. A. J. Greimas tęsia toliau savo ankstesnius išvedžiojimus: ši kartą apie gyvenimo ir mirties, likimo ir laimės sampratą lietuvių mitologijoje — apie Aušrinę ir Laimą. Linksos pabaigos nuotykių papasakoja Marius Katiliškis. Apie Greimą, semiotiką ir Maupasant'ą rašo R. Šilbajoris. O apie A. J. Greimo semantikos įnašą į šiuolaikinį pasakojimo teorijos supratimą, apie kompiuterių generuotus tekstus dėsto Violeta Kelertienė.

Žurnalo apžvalgų ir kritikos puslapiuose Aušra Marija Jurašienė prisimena Balį Sruoga po-kario metais Vilniuje. Dėlija Valiūkenaitė recenzuoja Tomo Venclovos rinkinį "98 eilėraščiai". Romas J. Misiūnas žvelgia į racionalizmą ir nacionalizmą sovietų disidentų mąstyme. Prie lietuviškųjų dainų įtakos J. Bob-

žodžių rašyba, nes čia nesilaikoma žinomų taisyklių ar bet kurios tvarkos. Daroma, kas šauna į galvą.

Korektoriai paliko nedaug, bet grubių korektūros klaidų, kurias galėjo atitaisyti bent knygą atspausdinus.

Veikale pasigendama ir pavardžių rodyklės.

Knygos skyrelių antraštėse ir turinyje be reikalo vis minima P. Klimo pavardė, nes visas veikalas jam skiriamas.

Šie maži trūkumai nenustelbia Alberto Geručio didelio darbo, kuris prašosi ypatingo dėmesio besidominti nepriklausomos Lietuvos užsienio politikos didžiais rūpesčiais, valstybės kilmę ir žlugimą. O tuo metu Petras Klimas buvo vienas stipriųjų stulpų.

rovskio lyrikai stabtelėja Artūras Hermann. Zita Krukonienė aptaria J. Balio "Lietuvių dainų Amerikoje" antrąjį tomą.

Šio "Metmenų" numerio puslapius puošia Albino Elskaus vitražų nuotraukos, palydimos Aleksandro Kašubienės teksto, ir elegantiški Žibunto Mikšio ofortai.

• **PASALIO LIETUVIS**, 1979 m. rugsėjo spalio mėn., Nr. 43-44. Leidinys Bendruomenės minčiai ir gyvenimui. Leidžia Pasaulio Lietuvių Bendruomenės Valdyba. Ši numerį redagavo Antanas Juodvalkis, 5620 S. Claremont Ave., Chicago, IL 60636. Administruoja Stasys Džiugas, 7240 S. Mozart St., Chicago, IL 60629. Prenumerata metams — 6 dol. Viršelis ir Vinjetės Romo Kaspara.

Žurnalo stambus dvigubas numeris raštais ir nuotraukomis daugiausia pašvęstas praėjusios vasaros bendruomeniniam įvykiams: Pasaulio Lietuvių Bendruomenės penktajam seimui, Penktajai dainų šventei, mokytojų savaitei, sporto žaidynėms ir kt.

• **GAUDEAMUS**, 1978. Gaudeamus yra Studentų ateitininkų sąjungos žurnalas, kuris iš-eina, kai redakcija gali surinkti pakankamai medžiagos. Žurnalas 24 psl., iliustruotas nuotraukomis ir vinjetėmis, adresas: 4040 West 105 Place, Oak Lawn, IL 60453. Vyr. redaktorė Grasilda Reinytė. Redaktoriai: Jonas Kuprys ir Saulius A. Girmis. Foto kolektyvas: Vita Musonytė, Jonas Krumplys, Jonas Kuprys. Ilustratoriai — piešėjos: Taura Zaranaitė, Rūta Čepaitytė, Birutė Sontaitė. Laužymas — Jono Kuprio.

Įdomu, kad šis ateitininkų studentų leidinys, tegu ir savaitė po savaitės ar mėnesio po mėnesio periodiškai neišleidamas, vis dėlto jau gyvuoja 25 metus. Tad šis numeris yra jubiliejinis — sidabrinės sukakties numeris. Puslapiuose apstu ir rimto, ir linksmo rašymo, ideologinio angažavimosi ir bendro jaunatviškai studentiško kūrybinio polėkio. Vieno tik iš redakcijos pageldataume: prieš medžiagą spausdinant, būtina ją duoti peržvelgti kokiame nors stipresniam lituanistui, nes kalbos ir rašybos klaidų palikta per daug.

Ši kartą daug vietos skiriama skautiško Vydūno jaunimo fondo 25 metų sukaktiui. Apstu ir šiaip skautiškos veiklos akademinio svarstymo, praktiškųjų veiklos planų ir kronikos. Žurnalas iliustruotas nuotraukomis.

• **VYTIS**, 1978 m. spalio mėn. Nr. 8. Lietuvos vyčių mėnesinis žurnalas. Redaguoja Loretta I. Stukas, 1467 Force Drive, Mountaintide, N.J. 07092. Metinė prenumerata — 8 dol. Administracijos adresas: Vytis, 2524 W. 45 St., Chicago, IL 60632.

Tai anglų, tai lietuvių kalba prirašomos puslapiuos daugiausia liečiama įvairi Vyčių veikla.

• **AKIRACIAI**, 1978 m. spalio mėn., Nr. 9. Atviro žodžio mėn-raštis. Leidžia Viewpoint Press, Inc., 6821 S. Maplewood Ave., Chicago, IL 60629. Redaguoja Redakcinė kolegija, administruoja K. Aviziūnis. Metinė prenumerata — 8 dol.

Šiame numeryje apie jaunimo keliones į Lietuvą, apie romanus, dramas ir apysakas jaunimui, apie Lietuvoje rašantį poetą Algimantą Bučį, apie žydų klausimą mūsų spaudoje, apie Vilniaus jaunimo teatrą ir kt.

• **GEN. POVILAS PLECHAVICIUS**. Išleido žurnalas Karys, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N. Y. 11207. Pidrma dalį parašė Petras Jurgėla. Antrą dalį redagavo Paulius Jurkus. Ap-lankas ir knygos vinjetės — P. Jurkaus. Spaudė Pranciškonų spaustuviė Brooklyne 1978 m. Leidinys iliustruotas nuotraukomis, kietais viršeliais. 300 psl., kaina nepažymėta.

Knygoje aprašymų, atsiminimų, laišku į kitokių dokumentų forma sukaupta daug medžiagos, nušviečiančios gen. P. Plechavičiaus asmenį ir jo veiklą. Taipgi paliesta daug įdomių faktų iš laisvės kovų nepriklausomybės pradžioje ir iš vėlesnių nepriklausomybės metų. Visa ta medžiaga knygoje pateikta gana pabirai, tačiau vis tiek bent vienoje vietoje.

• **MOSŲ VYTIS**, 1978 m., Nr. 3. Skautiškos minties jaunimo ir vadovų žurnalas. Redaguoja A. Saulaitis, S.J., 2345 W. 56th St., Chicago, IL 60636. Leidžia Akademinių skautų sąjūdis. Administruoja Alfredas Kleinaitis, 11044 W. 84 Place, Willow Springs, IL 60480. Metinė prenumerata JAV ir Kanadoje — 6 dol., kitur — 3 dol.

Ši kartą daug vietos skiriama skautiško Vydūno jaunimo fondo 25 metų sukaktiui. Apstu ir šiaip skautiškos veiklos akademinio svarstymo, praktiškųjų veiklos planų ir kronikos. Žurnalas iliustruotas nuotraukomis.

• **VYTIS**, 1978 m. spalio mėn. Nr. 8. Lietuvos vyčių mėnesinis žurnalas. Redaguoja Loretta I. Stukas, 1467 Force Drive, Mountaintide, N.J. 07092. Metinė prenumerata — 8 dol. Administracijos adresas: Vytis, 2524 W. 45 St., Chicago, IL 60632.

Tai anglų, tai lietuvių kalba prirašomos puslapiuos daugiausia liečiama įvairi Vyčių veikla.

Naujasis pirmininkas

ANATOLIJUS KAIKYS

Buvo jau po vienuoliktos, kai sučiurkėjo telefonas. Aš pakėliau ragelį.

— Ar dar nemiegi?

Balsą tuoj atpažinau. Skambino artimas bendruomenininkas, geras mano bičiulis dar iš mokslo metų. Nustebau, nes šiuo laiku jis ramiausiai pūsdavo į nosį.

— Ne, dar nemiegu — laukiu tavo pasakabinimo.

Mano bičiulis suprato juoką ir pats nukikeno. Aš irgi nusijuokiau.

— Noriu užėti. Tuoj dabar. Labai svarbu.

— Beveik vidurnaktis, — bandžiau atkalbėti. — Sakyk...

— Ne, telefonu nesakysiu. Žinai, dabar su telefonais atsargiai...

Argumentas stiprus. Negali žinoti, gal ir mūsų telefonuose kokios Dievo karvutės ar šiaip nekalti vabalėliai glūdi...

— O kas atsitiko? Nėra tokio įvykio, kurio nebūtų galima atidėti kitai dienai, — šaldžiau įsikarsčiusį draugą kitame telefono gale.

— Turime nuspręsti šiaip ar taip — reikalas liečia mirtinus mūsų bendruomenės rei-

kalus, vienaip ar kitaip.

Paminėjus bendruomenę, ir mano garbė buvo paliesta. Jei draugas jaudinasi, kaip man nesijaudinti, juk ir aš tos pačios bendruomenės kol kas gyva šaknis! Pagalvoju — mūsų tarpe yra daug daktarų ir veterinarų, kunigų ir prelatų, net politinių mokslų profesorių, ir jei mano draugas šią lemtingą vidurnakčio valandą kreipiasi ne į juos, o į mane, eilinį bendruomenės narį, tai reikalas iš tikrųjų turėtų būti labai svarbus!

— Gerai, atėik, duryš bus atidarytos.

Neilgai trukus į mano kambarį įėjo Kazys Šnektis, gyvenęs tame pačiame Marquette Parke, kur neseniai buvo praversti rinkimai į LB apylinkės valdybą.

Po kelių įvadininių žodžių, pasodinau svečią prieš save, fotelį, minkštai ir patogiai, o jis man, lyg atsidėkodamas, iš krūtinės gilumos papūtė prarūgusių alin...

Kazys atsilosė ir tylėjo minutę. Prakaitas bėgo jo kaktą, kvėpavimas sunkus, veidas iškreiptas kažkokios baimės — lyg iš paties pragaro būtų išstrūkęs, arba iš nepaprasto susirinkimo...

— Tu, kaip matau, — pradėjo Šnektis, — visai nesijaudini, kad mūsų Apylinkės pirmininku išrinktas velnias.

Žodžiai pasakytų tokiu rimbimu, kad aš (Nukelta į 3 psl.)

Lietuvių angliakasių kolonijos Ilinojuje (6)

Tarp praeities ir dabarties Spring Valley

VLADAS RAMOJUS

Kur praėjusio šimtmečio pabaigoje ir šio pradžioje krito angliakasių praeities, mūsų dienos žaliuoja derlingi kukurūzų, sojos pupelių ir kitos augmenijos užgožti laukai. Žaliuojančių laukų platybėje vienu kitu matyti ūkiai. Ne vienas jų priklauso ir lietuviams.

Spring Valley miestelis išsitiesęs prie Ilinojaus upės, tekančios į Mississippi. Upės vaga įsirižusi slėnyje, per kurį daug kur permesti ilgi tiltai. Ilinojaus upė pilna baržų, o jos pakrantėje kyla didžiuliai elevatoriai, į kuriuos suplaukia artimųjų apylinkių grūdai. Laisvieji JAV ūkininkai išaugina tokį didelį derlių, kad JAV grūdų nebeturi kur dėti ir nemažai jų parduoda užsieniui, jų tarpe ir Sovietų Sąjungai.

Pranas Evans — Ivanauskas nuvežė mus į du didžiulius grūdų elevatorius, administruojamus lietuvių. Prie vieno to elevatorių stovėjo ilgos sunkvežimių eilės, nes administracija tą dieną mokėjo kiek aukštesnes kainas. Prie kito tik vienas kitas sunkvežimis pasirodė, nes tą dieną buvo mokama žemesnė kaina. Dėl ko? Baržos perpildytos, ir nebėra kur grūdus pilti. Vieną tų elevatorių administruoja lietuvių angliakasių sūnus R. Salasevičius, o kita — K. Dočkus. Palyginti gana neblogo lietuviškai kalbantį K. Dočkus buvo labai užimtas, su juo trumpiau ir kalbėjoms. Daugiau laiko praleidom su R. Salasevičium. Stebėjom, kaip iš sunkvežimio per porą minučių išpilami grūdai perplaukė per aukštą elevatorių ir po kiek laiko jau byrėjo į baržą Ilinojaus upėje. Iš čia jie pasiekia New Orleansą ir ten jau ruošiami bei pilami užsienio eksportui. R. Salasevičius pasakojo, kad per jo administruojamą elevatorių per dieną pereina 100,000 — 150,000 bušelių grūdų. Per metus 10 — 12 milijonų bušelių. Į vieną baržą telpa 60,000 bušelių. Šiandien jos beveik visos pripildytos. Elevatorių jis administruoja jau 24 metus. Mokėsi lietuviškoje mokykloje, o kokius vargus perėjo jo tė-

vas — angliakasy, jau buvo užuominų praėjusiam reportaže. Tikrai buvo įdomu stebėti tuos centrus, per kuriuos derlingos Ilinojaus valstijos ūkių vaisiai išplaukia į visą Ameriką, pasiekia ir kitas pasaulio dalis. Stebino ir tai, kad atsakingiausias pareigas čia eina lietuviai, angliakasių sūnūs, lietuviškos parapijos nariai.

Sv. Onos liet. parapijai savo laiku priklausė iki 1,000 šeimų, dabar belikę tik apie 200, iš kurių tik apie 80 visiškai lietuviškų šeimų. Kur dingę kiti iš šio garsaus buvusio lietuviško miestelio? Kasyklos išsismė jau šio šimtmečio pradžioje, ir todėl nemažai lietuvių iškeliavo kitur darbų ir laimės įieškoti. Dalis jų nutauto, bet pačios geriausios jų gretos išsili lietuvių parapijinėse kapinėse, išsitiesios ant kalnelio, gražioje vietoje, už miestelio. Seni paminklai angliakasiams su beveik visi išblukusiais lietuviškais įrašais, gripo epidemijos aukų kapai, įvairiose karuose žuvusių lietuvių JAV armijos karių kapai pasikeisdami bėga per visą kapinyną. Stebina daug kur paminkluose iškalti lietuviški įrašai ir palyginus gana neiškraipytos lietuviškos pavardės.

Sustojame prie vieno paminklo, suskilusio į tris dalis ir nutvirtusio ant kapų pievelės. Tai

Lietuvio, JAV armijos kario, žuvusio I Pas. karo metu karo lauke Prancūzijoje, kapas liet. Sv. Onos parapijos kapinėse Spring Valley. Laiko bėgyje paminklas suskilo į tris dalis ir nugriuvo. Red. Br. Kvikius bando išskirti įdomų lietuvišką įrašą.

Karolis Dočkus (antras iš dešinės), milžiniško grūdų elevatoriaus administ. ratorius, ir Pranas Evans-Ivanauskas (antras iš kairės) apžvelgia lietuvių Vladui Būtnui (kairėje) ir redaktoriumi Broniui Kvikiui elevatorių, per kurį tik vienos dienos metu perleidžiama iki 150,000 bušelių grūdų.

paminklas Vladui Narutavičiui (Walter Narutavice). Sunkiai išskaitomas lietuviškas užrašas skelbia, kad jis žuvo karo lauke Prancūzijoje 1918 m. liepos 15 d., turėdamas 29 m. amžiaus. Parvežtas į Spring Valley ir palaidotas savosios parapijos kapinėse 1921 m. Tai, kaip sau nenorim, JAV karžygio kapas. Kai vėliau, susitapkę kleboną kun. Pr. Kura, paspasakojom apie karžygio paminklą, jis pažadėjo rūpintis, kad paminklas būtų sutvarkytas.

Prie Spring Valley yra kitos, mūsų dienomis sunkiai surandamos kapinės. Tai Liberty Cemetery, arba neparapijinių lietuvių kapinės. Berods, savo laiku jie bu-

vo susibūrę į tautinę parapiją. Bet kad būtų turėję savą bažnyčią, niekas nepatvirtino. Pr. Evans-Ivanauskas pasakojo, kad jie rinkdavęsi į privačius namus. Bet šių lietuvių kapinės radome tik Pr. Evans-Ivanausko dėka. Jos už miestelio ir visai palaidotos miške. Kadaise prie kelio stovėjo varčiai į kapines. Mūsų dienomis jų nė ženklo nebėra, ir tik sunkiai užmatomas takelis nuveda į klaidingą tamsų aukštų medžių šėšėlius ir sunkus, drėgnas kvapas. Atrodo, kad paskutiniai čia palaidoti apie 1956 m., bet kodėl kapinės per 22 metus liko taip apleistos, niekas neatsakė, o mes jas, Br. Kvikiui pasiūlius, pavadinom "palaidotomis kapinėmis".

Liberty kapinės dominuoja masyvus ir brangus paminklas, pastatytas Masiokui. Bet ir jis baigia paskesti augmenijoje, ir tiesiog neįmanoma prie jo stovėti. Tuo tarpu kai atvyksti į parapijines liet. kapines, tuoj įvažiavus randa kitą gan brangų paminklą, pastatytą kitam broliui Masiokui. Abu jie buvo pasiturintys, bet vienas brolis ar dėl menkesnio, o gal ir dėl rimtesnių reikalų, susipyrko su klebonu, atsiskyrė nuo Bažnyčios ir buvo palaidotas Liberty kapinėse. Antrasis brolis liko ištikimas Bažnyčiai, ir jo kapas gražioje vietoje, tvarkingose kapinėse. Nieko neteisindamas ir nesmerkdamas, išskirti tik vieną paradoką, pastebėtą Spring Valley, tuo tarpu kai neseniai aplankytoje Westvilleje liet. tautinės kapinės buvo tokios pat gražios ir tvarkingos, kaip ir katalikų. Jei Spring Valley broliui lietuviui atsiskyrė nuo savo bažnyčios dėl "tautiskumo", tai esame gyvi liudininkai, kad ten parapijinės kapinės "tautiskesnės" negu Liberty "palaidotos kapinės". Parapijinės kapinės esančiuose antkapiose daugiausia lietuviški įrašai, kai tuo tarpu "palaidotos kapinės" jų beveik visai nėra.

Visą dieną praleidę lankydami įvairias vietas, artėjant pavakariui, vėl sukome prie lietuvių parapijos klebonijos. Gal pagaliau surasim kleboną, nes mūsų gastrolės baigiasi, laikas grįžti į Chicago, į tarnybą. Lenkiant laukų platybę su brandžiu derliumi, vėl horizonte išsoka didžiuliai gelsvi kalnai — praeities rūsčių kasyklų ir jose sunkiai dirbančių angliakasių dienų liudininkai. Tos dienos jau niekad nebesugrįš į šią žemę. Bet galvoti šaukiam įvairius mintis: o vis dėlto kiek tautiniai stiprūs ir atkaklūs buvo anų metų lietuviai. Jie sukūrė savas parapijas, pastatė bažnyčias, įsteigė mokyklas, lietuviškas organizacijas, klubus ir, svarbiausia, tautinė kova su lenkais buvo laimėta ne Lietuvos žemėje, bet laisvoje Amerikoje. Kas ir kur pastatys vieną bendrą monumentalų paminklą praeities lietuviams įšėviams? O jie tokio paminklo tikrai verti.

Kai įžengė į Sv. Onos liet. parapijos kleboniją, klebono kabinete prieš mus atsivėrė Vytis ir Lietuvos trispalvė vėliavėlė. Žemaitis klebonas kun. Pranas Kura pabrėžė, kad atvykę į kleboniją beveik visi lietuvių kilmės asmenys, kurie bent kiek moka lietuviškai, klebonijoje ir kalba tik lietuviškai. 81 metai praėjo kai buvo įkurta ši parapija ir pasistatytas nuosava bažnyčia. Ačiū Dievui, kad per 81 m. klebonijoje neužgeso lietuvių kalba, kad ji dalinai dar girdima ir bažnyčioje. Šią parapiją visą laiką administruoja lietuvių klebonai, o dabartiniam klebonui lietuvių kalba yra ir gimtoji. Tai vis ženklai, kad ši sena lietuvių kolonija tautiniai dar visai neįbrido į gilų žiemos miegą.

Atsiveikinant klebonas kun. P. Kura įstojo nariu į Lietuvių etninės enciklopedijos leidyklą, jo lietuviškų knygų biblioteka dar padidės, o per jį knygos bus prieinamos pasiskaityti ir jomis besidomintiems parapijiečiams. Malonu, kad gastroles Spring Valley baigėm ne tik patyrinėję

Uldas Šlaitas

GELTONAS LAPAS

Į drėgną grindinį nukris geltonas lapas.
Vežimo ratai pervažiavo per veidą.
Ir amžinai bus saulė nusileidusi,
ir liks tik tolstančio vežimo aidas.

Ir tu esi man panaši į lapą.
Nes ir tavo nebū.
Nebūsi nė tavo veido.
Tačiau tu vėl man pasirodysi ampus
rudens saulėleidžių raudono gaisro.

ENTUZIAZMAS MIRČIAI

Senatvės metuose reikia ne entuziazmo gyvenimui,
bet entuziazmo mirčiai.
Reikia ramaus ir taikingo entuziazmo gražiai numirti.
Tie,
kurie savo senatvės metuose kalba apie entuziazmą
gyvenimui

arba gieda meilės litanijas,
tie,
kasdieniškai kalbant,
šneka ir nušneka,
nes jie ir savo senatvėje dar tebėra vaikučiai,
nes jie visą savo gyvenimą sotinasi savo gyvenimu
ir niekad nepripažįsta savo gyvenimo,
nes jie ir miršta su žemiškos meilės bei laimės ilgėsiu
savo širdy.

Taip atrodo gyvenimas,
kuris praeina popierinių kinietišky lempų šviesoje.
Šviesai užgesus,
nebelieka širdy nė mažiausios vilties susilaikyti
gražesnio gyvenimo.

Taip atrodo gyvenimas,
kuris baigiasi visišką išsiekvojimu;
dagtyls sudegusios,
ir lempos nėra anei lašelio žibalo arba alyvos,
ir visų likusių darbų atlieka karstų gamintojai.
Taigi senatvės metuose
reikia ne entuziazmo gyvenimui,
bet ramaus ir taikingo entuziazmo gražiai numirti.

BRUTAS

Žiauriausias smūgis buvo Bruto. Gį po to
visi kiti eiliniai smūgiai tik pagreitino
kraują burnoj su seilėmis sumaišyti.
Ir visame danguj tebuvo tikėti Brutus.
Tik vienas Brutus. Brutus. Brutus.

Ką dar daugiau galėjo prisiminti
prieš mirtį Cezaris? Gal Romą?
Gal savo meilę Kleopatrai? Ne. Ne meilę.
Nes visame danguj tebuvo tikėti Brutus.
Tik vienas Brutus. Brutus. Brutus.

viets lietuvių praeitį bei dabartį, bet taip pat suradę ir beveik netiktų naujų prenumeratorių. Lietuvių etninės enciklopedijos leidyklai. Kada nors ir kelionėse po buv. Ilinojaus lietuvių angliakasių miestelius surinkta medžiaga su pluoštu įdomių kun. A. B. Kvikius etninės enciklopedijos guls į atskirą leidinį.

nedrįsau juoktis, nors mano plaučius kažkas pakuteno iki sprogimo.

— Velnias? Kaip tu sužinojai?
— Jis uosto.
— Ką?
— Tabaką. Įsivaizduok — viešai! Visa mūsų valdyba rūko, o jis vienas uosto!
— Bet jis uostė ir anksčiau, — aš pastebėjau. — Ar jis neuostė tabako, prieš tapdamas bendruomenės pirmininku?
— Nepalauk velnio! — Mano bičiulis atsėdė piktai. — Uostė, taip, bet tada nesirodė, niekas nematė. Kai išrinko — pamatė! Tada uostymas, jei ir uostė, buvo jo privatus dalykas, dabar viešas. Jis demonstruoja, jis varo propagandą, suprantai...
— Nieko nesuprantu.
— Tu užstoji velnią?
— Šnekutis žiūrėjo į mane kiek paraudusi, pasitikėjimo netekusi akim.
Naująjį bendruomenės pirmininką aš gerai pažinau. Jis skyrėsi nuo kitų tik tai šiuo vienu įpročiu — uostyti! Gal todėl ir nosį turėjo kiek ilgesnė, negu jo veidui tikti. Aš pats už jį balsavau. Turėti bendruomenės valdyboje originalą, man atrodė, jau šiočia tokia pažanga.
— Tai kas, kad uosto?
— O tas, kad pauostęs ima čiudėti! — Visus užkrečia. Ypač prieš balsavimus — gudrus velnias! Vaidina žmogų, bet kaukės nedrįsta nusiimti!
— Gal neturi, — tyliai įsiterpiau.
— Šįvakar pasirodė pilnoj aprangoj! Ką

tik pasibaigė nepaprastas valdybos posėdis. Velnias taip įsikarščiojo, kad, užsimiršęs kur esąs, ėmė ir užmetė ant stalo uodegą! Ir sušėrė tris kartus lyg plaktuku! Aš pats mačiau ir girdėjau! Netiki?
— Nusiramink.
— Nieko nenutarėm ir neatrodo, kad nutarsim. Blogi sumanymai svarstomi pirmiausia. Ir prašina. O geriems visai neduodama eiga.
— Ar niekas nenori su velniu bendradarbiauti? — paklausiau.
— Kur tau! Visi palaiko velnią, tik aš vienas prieš! Bet kaip ilgai aš atsilauksiu...
— Tai ar neturit valdyboj kunigo? — vėl įsiterpiau.
— Turim, bet šandien, kaip ir visuomet, jis atėjo tik užkandžiams.
— Su kryžiumi? — aš neatleidau.
— Na, tu ir atsilikęs nuo politikos! Su kryžiumi, pasakė vyras... Tai seniau taip būdavo, seniau kunigai pasitikdavo velnią su kryžiumi, dabar, kaip ir visi, pasitinka su konjaku buteliu! Pastatė ant stalo ir pakvietė velnią sėstis...
— Tik jau nemeluok — kunigas nesėdė su velniu už vieno stalo!
— Ir susėdė! Netikėsi, susėdė! Pasirodo — jie draugai! Abu juodai apsirengę, abu mokėjo gerų anekdotų, abu buvo baigę maždaug tą patį universitetą! Žodis po žodžio, naujasis pirmininkas tiek įsidrąsino, kad ištraukė maišuką ir pradėjo uostyti kunigo akivaizdoje! Paskui nusičiudėjo ir at-

kišo tabokinę kunigui, sakydamas "Gal pabandykite, jūsų ekscelencija?"
— Gavęs paukštinimą, kad ir iš velnio, kunigas neatsilaikė ir pauostė, sakykime iš mandagumo, bet viešoje vietoje, aiškus nusikaltimas. Ir abu pradėjo čiudėti. Vienybės varden pradėjo čiudėti ir visa valdyba. Ir taip bendradarbiavimas prasidėjo...
Šnekutis nusišluostė prakaitą abiem rankom, nūmetė nuo kojų batus ir atsiraite rankoves, jis atrodė beveik liguistai.
— Valgant velniui nukrito šakutė po stalu. Mūsų sekretorė, norėdama pasirodyti, kad ir ji dirba, palindo jos pakelti ir nualpo pamaičiusi...
— Ką ji pamatė po stalu, kad nualpo?
— Arklio kanopas!
Laikrodis rodė lygiai dvyliką. Aš tylėjau, nes taip aiškiems faktams komentarai nereikalingi. Šnekutis irgi nutilo, nežinau kodėl. Aš atnešiau tris butelius vokiško alaus: vieną jam, kitą sau, o trečią velniui. Dalgvaudamas bendruomenės veikime jau daug metų, aš įsitikinau, kad ten, kur yra du ištikimi mūsų bendruomenės nariai, turi būti ir trečias — nors ir nematomas, bet visada jaučiamas.
— Ir tu nemanyk, kad tik kunigai įieško velnių draugystės, ne, velniai pataikauja kunigams nemažiau. Naujasis pirmininkas, dar nepradėjęs pirmininkauti, pakvietė kunigą į garbės prezidiumą — kalbėjo Šnekutis, gerdamas vokišką alų. — Aš pasipriešinau! Garbės prezidiumas nebuvo numatytas. Gudrus

psichologas, bet neapgaus mane — velnią kiauurai matau!
— Ir ką darė velnias, tau pasipriešinus jo planams?
— Jis užgiedojo tautos himną!
— Tik jau velnias negiedos tautos himno!
— Ir dar kaip! O, kad tu būtum girdėjęs! Garbiausiai ir aiškiausiai traukė! Tačiau tuoj išlindo ragai iš maišo: kada himno metu velnias per daug išsižiūdavo, tokia raudona liepsnelė pasirodė iš gerklių...
Išgėręs iki dugno, Šnekutis tęsė:
— O po žodžių "meilė" ir "vienybė" išsiverždavo tikra ugnis!
— Išgerk daugiau!
Ir vėl atnešiau tris butelius, vieną pastatydamas toliau neatidaryti. Paveiktas jo kalbos, kuri laiką negalėjau ištarti žodžio. Jau po dvylikos, aišku, mūsų kambarys pilnas velnių, ir mano draugo kojos blankioj šviesoj pasirodė lyg ir per daug bukos... Kągi mūsų pastangos pralenkė save pačius iš žmonių padaro velnius, o bendruomenę paverčia gyvu pragaru... O gal... ir išrinko? —
— Tavo istorija, Kazy, labai įdomi. Esu dėkingas. Bet kam čia skuba? Kodėl jos negalėjai papasakoti rytą ar net porą?
— Rytą įvyksta Apygardos suvažiavimas naujai valdybai rinkti. Kas atsitiks, jei ir Apygardos pirmininku bus išrinktas velnias? Turime užbėgti velniui už akių! Gana bendradarbiavimo, gana!
— Mielas bičiuli, tai aukštoji politika, o aš, kaip žinai, humanitaras.

— Todėl ir esi man reikalingas, — kalbėjo Šnekutis. — Mūsų velniai apsišaršę visokiais laipsniais, apsišaršę mokslo ir menu, nieko nebijo, bet tavęs tikrai nusigąs.
— Manęs?
— Tavo plunksnos. Žurnalistams dabar pragaras ir dangus lenkiasi. Geram žurnalistui išjoti vieną kipšuką iš Apylinkės — vieni juokai! Jei tu, va, po vieną gerą straipsnį į visus laikraščius apie velnią pirmininką kėdė! Jei atvirai pasisakysi apie tabaką, uostymą, uodegą ant stalo, arklio kanopas po stalu, raudoną liepsnelę iš gerklių himno metu... Iškelti visa tai spaudoj, atidaryti mūsų visuomenei akis, tai būtų nuopelnai. — Būtų labai patriotiška, — pridėjau rimtai.
— Būtų istorinis įvykis! Nereikėtų versti, valdžia pati pasitrauktų.
— Bet kodėl reikia valdžią versti?
— Todėl, kad valdžia!
— Gerai, bičiuli, aš sutinku. Bet tu man turėsi duoti garantiją, kad nuvertus vieną velnią, nebus išrinktas kitas.
— Duodu!
Kai prieš rytą išsiskyrėme, baigė alaus dėžę, aš ilgai stovėjau nustebejęs. Nustebejęs ne pokalbio tema ar savo draugu, bet tais trečiaisiais alaus buteliais, kuriuos aš šiočia nuošaliau, neatidarydamas, kiekvieną kartą atnešdamas Šnekutui ir sau. Jie ir dabar stovėjo toj pačioj vietoj neatidaryti — tačiau visi buvo tušti...

Chicagos Lietuvių styginis ansamblis koncertuoja

ALGIS ŠIMKUS

Jau anksčiau viešai pasirodęs Fausto Srolis vadovaujamas Chicagos Lietuvių styginis ansamblis vėl suruošė lapkr. 19 d. Jau-nimo centre savo koncertą. Ansamblis pirmoje programos dalyje pagrojo net septynis neilgus Mozarto, Mendelssohno, Richard Strauss, Gabriel Marie, Milon de Ribaupierre, J. Padilla dalykus ir palydėjo pianistą Arūną Kaminską J. S. Bacho fortepiono „Koncerte F-moll“. Antroji koncerto programos dalis buvo sudaryta iš lietuviškų kūrinių. Pradžioje B. Pakštas, L. Bichnevičius ir V. Vaitkevičius pagrojo porą dalykelių trejetu lietuviškų ragelių. Solistė Praurimė Ragienė orkestro padidina padainavimą arija iš M. Petrausko operos „Birutė“, V. Jančio „Nedvelk, vėjelė“ (žodžiai J. Aisčio), A. Bra-zinsko „Ugnelė“ (žodžiai A. Bal-takio) ir žinomąją K. Kavecko „Na, tai kas“, programoje nepa-žymint, kad žodžiai K. Grigaitis. Styginis ansamblis vienas at-liko M. K. Čiurlionio „Menuetą“ iš „Kvarteto“, daugumai negir-dėtą lietuviškojo didiko Mykolo Oginskio parašytą „Polonezo A-moll“, J. Karoso variacijas „Augo kieme klevelis“ dainos tema ir F. Viltinio lietuviškų melodijų po-puri.

Pianistas Arūnas Kaminskas, pakartodamas šiemet ansamblio religiniame koncerte jau gro-tą Bacho „Koncertą“, parodė, kad

jis yra rimtai užsimojęs studi-juoti šį vieną sunkiausiai apval-domų instrumentų. Siekiant iš-pūdingiau ir sėkmingiau pasiro-dyti, jaunajam pianistui dar teks padirbėti, ypač išvystant sklan-desnę techniką ir solistui reikia-mą toną bei interpretacinį auto-ritetą. Solistė Praurimė Ragienė mūsų scenoje jau ne kartą girdė-ta. Ji ir šį kartą savo įnašu pub-likos neapvylė.

Styginis ansamblis, palyginus su ankstesniais koncertais, pasirodė pagausėjęs muzikantais. Įskaitant ir talkininkus profesionalus bei pianistą, šiame koncerte grojo aštuoniolika asmenų. Praėjusių metų nuoseklus darbas atnešė pastebimų vaisių. Faustui Stro-liui vadovaujant, ansamblis daro sveikintą pažangą. Pamažu pradeda atsirasti orkestrinis sąs-kambis ir paklusnumas dirigento lazdelei. Dabar ansambliai linkė-tina pasistengti nugalėti dar per dažnai pasitaikančius instrumen-tų grupių intonacijos nedarnu-mus ir pradėti kaupti daugiau dė-mesio ir atliktam veikalo dina-mikos reikalavimus.

Koncerte geriausiai praėjo pir-mosios dalies pabaigoje atlikta Jose Padilla lengvosios muzikos tempais parašyta „El Relicario“ ir koncerto pabaigoje J. Karoso ir F. Viltinio (dirigento Fausto Stro-lios pseudonimas) populiarių liaudies melodijų aranžuotės. Populiarioji, kartais vadinama lengvąja ar pramogine, muzika

Pranas Domšaitis (1880-1965)

Bėgimas Egiptan

užpildo spragą tarp „rimtosios“ koncertinės ir pritaikomosios šo-kių muzikos. Kultūringame pa-saulyje lengvoji muzika yra pla-tiajai paplitusi ir sutraukia žymiai didesnes klausytojų minias kaip simfonijos ir operos. Daugelis lengvosios muzikos kūrėjų, kaip Johann Strauss, Lehar, Offenbach, Irving Berlin, Gershwin ir dau-gybė kitų, yra pasiekę nemirš-tamo populiarumo. Sprendžiant iš entuziastingo lengvosios žan-ro dalykų priėmimo šiame kon-certe, matyti, kad ir lietuviškajame gyvenime yra didelis tokios muzikos poreikis. Tegul tai būna kelrodžiui tolimesniai Lietuvių styginio ansamblio dar-be.

likoje, ar nevertėtų panašiai dra-matizuoti ir kitus Vaičiulaičio kūrinius. Rašytojo darni vaiz-dinga kalba veržė veržiasi sce-non. Kita mintis: gero poezijos skaitymo mūsuose daug kas pa-silgsta. Lietuvoje šiandien gausias auditorijas jaudina skaito-vas Laimonas Noreika su Mairo-nio ir kitų ankstyvesnių poetų kūryba. Kodėlgi aktoriskame va-kare išvystyti negalima būtų pa-sireikšti su jausmingu patriotiš-ku eilėraščių ar su gilia niliū-niška elegija. Tai tik užuomina. Ne priekaištas mielaui Jonui Ke-lečiui. Pažintis su juo praturtino dvasią. Už tai didelis ačiū.

Los Angeles lietuvių auditori-jomis tereikia tik didžiulės. Nei kamjonų gaisrai, nei liūty, nei kamšatis greiteliuose nesuma-žina jų dėmesio lietuviškai sce-nai. Pr. V.

Mirė Giorgio Chirico

Vienas ryškiausių dvidešim-tojo amžiaus moderniojo meno šulų, italų dailininkas Giorgio Chirico, mirė lapkričio mėn. 21 d. Mirė sulaukęs gražios so-natvės — 90 metų amžiaus. Jaunystėje dailės mokėsi Atė-nuose ir Miunchene. Vėliau, kurį laiką gyvendamas Pary-žiuje, buvo pakrypus kubizman. Gilias šaknis įleido ir siurrea-lizmo klostuose, tačiau laikyda-masis griežto struktūrinio bei visam italų menui būdingo ar-chitektūrinio paveiklo pobū-džio. Taipgi G. Chirico įvairių etapų ir krypčių tapyba daž-nai turi ir gilesnę, filosofinę potekstę. Visų didesniųjų pa-saulio muziejų bei rinkinių meno kolekcijų ambicija turėti ir Giorgio Chirico darbų. Jų galima apsieiti matyti ir Ame-rikos miestų dailės muziejuose.

Nauji leidiniai

• LAIVAS, 1978 m. spalio mėn., Nr. 10. Religinio ir tautinio gy-venimo mėnesinis žurnalas. Lei-džia Marijonų vienuolija. Reda-guoja kun. J. Vaškas, MIC. Red-akcijos ir administracijos adre-sas: 4545 W. 63rd St., Chicago, IL 60629. Metinė prenumerata JAV ir Kanadoje — 4 dol., kitur — 5 dol.

Žurnalo puslapiuose labai aiš-kūs ir suprantami skaitiniai reli-giniais temomis bei įvairi reli-ginio gyvenimo kronika. Žurna-lą puošia puslapių ses. Merce-des piešiniai.

• SKAUTŲ AIDAS, 1978 m. rugsėjo mėn. Leidžia LSS Tarybos Pirmija. Vyr. redaktorė — Sof. Jelionienė, 6111 S. California Ave., Chicago, IL 60629. Admi-nistruoja Aug. Orentas, 6842 S. Campbell Ave., Chicago, IL 60629. Metinė prenumerata — 5 dol.

Daugiausia praktiškai skautų veiklai skirtieji puslapiai, gausiai iliustruoti nuotraukomis.

• Filatelistų draugijos „Lie-tuva“ BIULETENIS, 1978 m. Nr. 3. Leidinį redaguoja Euge-nijus Petruskas, 7742 S. Troy St., Chicago, IL 60652. Admi-nistruoja K. Rožanskas, 3450 W. 62nd St., Chicago, IL 60629. Metinė prenumerata — 5 dol.

Turiny: K. Meškonis „Fila-teliniai vokai“; Draugijos val-dybos įvairūs pranešimai; Jo-nas Z. Augustinai „Pinigai — mūsų kultūros paminklas“; Paskutinių varžytinių duome-nys; Nepriklausomos Lietuvos pašto registracijos štampekai.

Giorgio Chirico (Italas, 1898-1978)

Prano Domšaičio paroda Havajuose

Zvelgdami Mažosios Lietuvos praeitį, mes vis akivaizdžiai re-gime jos rašytojus, tautinio atgi-mimo veikėjus. O dailininkų lie-tuvninkų lyg ir nebūta. Tačiau buvo ir jų, tik mes patys gal ne-mokėjome anų susirasti. Galbūt esame nugarde, kad dailės dar-bais, ypač knygų iliustravime, reikšėsi mažlietuvis Adomas Bra-kas (mirė 1952 Sibire). O vis dėlto turbūt plačiausiai mene pė-das įmynė Pranas Domšaitis, gi-męs 1880 m. Klaipėdos krašte ir miręs 1965 m. Pietų Afrikoje. Dailės studijas baigęs Vokietijoje, savo kūryba jis sutapo su Vaka-rų Europoje plačiai besireikšusiu ekspresionizmo sąjūdžiu, išgyda-mas jame savita vieta. Lietuviš-kas jis pasiliko savo šiaurietiška pasaulėjauta ir savo lietuviško pamario temomis bei paprastų kaimo žmonių veidais ir jų reli-ginės nuotaikos atvaizdais. Jo tapybos darbai randami Vokiet-i-jos, Pietų Afrikos, kur jis savo gyvenimo pabaigoje buvo ilgiau prisiglaudęs, ir privačiose kolek-cijose.

Kad Prano Domšaičio kūrybi-nis palikimas nėra užmirštas, liudija ir mus pasiekęs jo parodos, šiuo metu vykstančios Universi-ty of Hawaii Art Gallery Hono-lulu, Hawaii, katalogas, gražiai išleistas, net su spalvotomis re-produkcijomis. Katalogo pusla-piuose Murray Turnbull, aptar-damas Domšaičio kūrybą ir jo gyvenimo kelius, sumini, kad dai-lininkas buvo lietuvių ūkininko sūnus ir, siedamas jo kūrybą su Van Gogh'u, Cezanne'u, Matis-se'u ir Max Liebermann'u, apie Domšaitį išsitaria, kad „his own work was marked by the simple forms and vivid colors of Lithu-anian folk arts“.

Tad ar nereikėtų susirūpinti Prano Domšaičio parodų suren-gimu ir čia, Amerikos žemyne?

Dailininkų parodos Chicagoje

Jadvygos Paukštieņė - Dob-kevičiūtės tapybos darbų paroda šiuo metu vyksta M. K. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre. Visose trijose galerijos salėse iš-statyta per 80 dailininkės darbų. J. Paukštieņė yra mūsų vyres-niosios kartos dailininkų kartos atstovė, dailės mokyklą išėjusi ir jau subrendusi dar nepriklauso-moje Lietuvoje. Savo pašaukimui liko ištikima ir išvilioje, nuolat regime jos darbų bendrinę mū-sų dailininkų parodose, retkar-čiais išvystame ir individualias parodas. Ši pastaroji savo darbų kiekiu yra itin gausi. Tad gausi-je pasitaiko visko: šalia grynosios tapybos įterpta nemažai ir tokių paveikslų, kurių gal reikėjo ir

Pasaulinė premjera Chicagos operoje

Šiemetinio Chicago Lyric ope-ros sezono didžiausia naujiena, o galbūt ir vainikas, yra specialiai užsakytos naujos operos „Pras-tasis rojus“ pasaulinė premjera lapkričio mėn. 29 d. Opera sukur-ta globalinį garsą įgijusio šian-dieninio lenkų kompozitoriaus Krzysztof'o Pendereckio. Libre-tą pagal septyniolikto šimtmečio garsiausio anglų poeto J. Milton'o epinę poemą „Paradise Lost“ yra parašęs dramaturgas Christo-pher Fry.

Idomu dar ir tai, kad opera kompozitorių buvo užsakyta 1976 metų sezonui — 200 metų Ame-rikos laisvės jubiliejui kūrybiškai paminėti. Tačiau sukurti operą nėra batus pasiūti. Kūrybą ne-lengva įterpti į tam tikras baigimo datas. Kompozitorius vėlavo net porą metų. Operą išgarsime tik šiemet.

Keli žodžiai apie jos autorių Krzysztof'ą Pendereckį. Jis yra gimęs 1933 m. Debica vietovėje, Lenkijoje. Tebegyvena Lenkijoje ir dabar. Baigęs muzikines studi-jas, pasaulinio garso susilaukė daugiausia religinės temos kūri-niais. Nežiūrint to, kad gyvena ir kuria komunistinio režimo krašte, K. Pendereckis yra pamal-dus katalikas. Religinio pobūdžio jo muzika yra avangardiniai mo-derni. Modernumo ir religingumo šiandienyktis junginys ir pa-darė kompozitorių bene didžiaus-ia garsenybe šių dienų muzikos pasaulyje. Šia prasme minėtini tokie K. Pendereckio veikalai: pradėjo su Psalmių muzikiniu apipavidalinimu 1958 m. ir ne-trukus tapo garsus su „Stabat Mater“ (1962) ir „Rauda žuvu-siems Hirošimoje“; 1966 m. viso-jų Europoje nuskambėjo jo „Pa-sija pagal Šv. Luką“ ir 1967 m. „Dies Irae“, dedikuota Auschwit-z'o kankiniams; 1969 m. suku-riama opera, remiantis Aldous Huxley religiniais parafrazėmis „The Devils of Loudun“; 1971 m. pasigirsta „Utenja“ — vely-kinis kūrinys, labai artimas orto-doksiniams Kristaus laidojimo ir

Kompozitorius Krzysztof Penderecki

prisikėlimo apeigoms; 1974 m. Salzburgo katedrai parašo „Mag-nificat“, Jungtinių Tautų iškil-mingam koncertui yra parašęs biblinę „Giesmių giesmė“, o da-bar štai Chicagos Lyric operai „Prastasis rojus“.

Pastarosios operos tema taipgi yra biblinė. Tai maištingųjų angelų, nutremtų į pragarą, suokalbis, negalint Dievo nuga-lėti, bent sužaloti jo mėgiamausią kūrinių — žmogų. Čia pat Adomo ir Ievos laimingo gyven-i-mo scenos rojuje, jų sugundy-mas šėtono pažadais ir po to se-kusi tragika. Reikia tik suvokti, kiek tam pavaizduoti teikia ne-paprastų galimybių K. Penderec-kio muzika ir šiandieninė sceninė technika. Tai turėtų būti tiesiog kvapą užimantis spektaklis.

Premjerinis spektaklis lapkričio 29 d. bus visas išsiai transliuo-jamas per WFMT (98.7) radija. Transliacija prasidės 7 val. vak. Operos komentarai jau bus duo-dami 6 val. 30 min. vak. Kiti „Prarastojo rojus“ spektakliai: gruodžio mėn. 2, 5, 8, 11, 13 ir 16 d. Čikagiečiams yra rėta proga ne tik išgirsti, bet ir pamatyti šią pasaulinę, vieno iš garsiausių šių dienų kompozitoriaus, spe-cialiai užsakytos operos prem-jerą.

Auditorija nepabūgo lietaus

Retai lyja Los Angeles slėnyje. Dar rečiau skamba žodžio menas lietuvių kalba. Bet šie metai, atrodo, yra dosnūs ir lietuvi, ir lietuvių aktorių viešnagėmis. Pa-vasarį Santa Monikoje su groži-niu skaitymu pasirodė Henrikas Kačinskas, o lapkričio 11 d. Los Angeles Šv. Kazimiero parap. sa-lėje lietaus nepabūgusius klau-sytojus džiugino Jonas Kelečius. Auditorija buvo gausi. Prie vaka-ro sėkmės prisidėjo, greta Kele-čiaus asmeninės traukos, ir ren-gėjų — Filisterių skautų sąjun-gos vietinio skyriaus — vykusį reklamą. Pagirtinas sklandžiai informuojantis programos lan-kas.

Svečias suvaidino jam gerai ži-nomus dalykus: Samuel Becke-tto „Paskutinį Krappo įrašą“, po pertraukos Pulgijo Andriūšo „Ne-įleido“ ir Antano Vaičiulaičio „Uoda“. Pastarojoje humoreskoje su brandžia vaidyba prisidėjo ir Los Angeles aktorius Algimantas Zemaitaitis. Techniniu apipavi-dalinimu rūpinosi viešnia iš Chi-cagos Vanda Aleknieņė.

Bendras išpūdis — teigiamas ir savotiškai unikalus Los Ange-les renginių rutinoje. Kelečiaus asmenybė yra pagauanti. Ma-tai joje: vaidybinį entuziazmą, pojūtį sceninei plastikai, išraiš-kos taupumą, gerą dikciją. Akto-rius vaizduotės užantėje yra vi-sokių stigmatų.

Ilgokame „Krappo įrašė“ bu-vo įdomių ir monotoniškų vietų. Pradžioje paprastas, tikroviškas, be žodžių atliekamas komizmas ne vieną žiūrovą prajukdė iki ašarų. Tolimesnėje eigoje, Kra-pui besiklausant įrašo ir pergy-venant vidinę dramą, pristigo reikiamo reljefškumo. Teksto 3/4 linė tvirka ir visa vienatviška

situacija, be abejo, gana jautri. Tačiau apšviesto vienodumas, su neįkintančiu vaidintojo veidu per ilgai įremitu centre, truputį erzino veiztojo pajautas. Ne itin aiškiai girdėjosi balsas iš garsintuvų. Ar nėra kalta salės per aštriai rezonuojanti akusti-ka? Aišku, tokias kliūtis statyto-jams įveikti kartais tiesiog ne-įmanoma. Reikia tenkintis tuo, ką duoda aplinka.

P. Andriūšo meistriskai para-šytame senolio monologe Kele-čiaus buvo savas: tiek tarmiškai lanksčia kalba, tiek psichologi-niu įsijautimu. Žinoma, kai kam, ypač jaunesniems klausytojams (o jų buvo daug), aukštaitiš-ka šneka skambėjo egzotiškai, neįkandamai. Aktoriaus šmaik-s-tų kalbėjimą pradžioje užgožė ir per stipriai grojama simfoninė muzika. Vienas žiūrovas vėliau tiksliai pastebėjo: „Tiesiog neži-nojau, ko klausytis — ar užbu-riantios melodijos, ar tarmiško Kelečiaus pasakojimo“.

A. Vaičiulaičio „Uoda“ atli-kimas prašoko abu pirmuosius dalykus. Scenoje nušvito veiks-mas, pasigirdo įtaigios, suprantamos frazės, įsikūnijo švelni, žais-minga nuotaika. Šitokio grakš-taus, ritmingo išdaigavimo, kai tuo pačiu metu alegoriškai pi-nama ir gyvenimo filosofija, mū-sų scenai reikėtų daugiau. Čia J. Kelečiaus parodė savo vaidybinį išradimą. Itin malonu losan-geliečiams lietuviams, kad ir Al-gimantas Zemaitaitis gambiai at-liko savo vaidmenį. O lig šiol galvojau, kad jam tik tragiškas patosas prie širdies.

Vėliau, apmąstant šį renginį, kilo mintis: jei Vaičiulaičio lite-ratūrinės pasakos pervedimas į sceną sukelia tiek pritarimo pub-

likoje, ar nevertėtų panašiai dra-matizuoti ir kitus Vaičiulaičio kūrinius. Rašytojo darni vaiz-dinga kalba veržė veržiasi sce-non. Kita mintis: gero poezijos skaitymo mūsuose daug kas pa-silgsta. Lietuvoje šiandien gausias auditorijas jaudina skaito-vas Laimonas Noreika su Mairo-nio ir kitų ankstyvesnių poetų kūryba. Kodėlgi aktoriskame va-kare išvystyti negalima būtų pa-sireikšti su jausmingu patriotiš-ku eilėraščių ar su gilia niliū-niška elegija. Tai tik užuomina. Ne priekaištas mielaui Jonui Ke-lečiui. Pažintis su juo praturtino dvasią. Už tai didelis ačiū.

Los Angeles lietuvių auditori-jomis tereikia tik didžiulės. Nei kamjonų gaisrai, nei liūty, nei kamšatis greiteliuose nesuma-žina jų dėmesio lietuviškai sce-nai. Pr. V.

Mirė Giorgio Chirico

Vienas ryškiausių dvidešim-tojo amžiaus moderniojo meno šulų, italų dailininkas Giorgio Chirico, mirė lapkričio mėn. 21 d. Mirė sulaukęs gražios so-natvės — 90 metų amžiaus. Jaunystėje dailės mokėsi Atė-nuose ir Miunchene. Vėliau, kurį laiką gyvendamas Pary-žiuje, buvo pakrypus kubizman. Gilias šaknis įleido ir siurrea-lizmo klostuose, tačiau laikyda-masis griežto struktūrinio bei visam italų menui būdingo ar-chitektūrinio paveiklo pobū-džio. Taipgi G. Chirico įvairių etapų ir krypčių tapyba daž-nai turi ir gilesnę, filosofinę potekstę. Visų didesniųjų pa-saulio muziejų bei rinkinių meno kolekcijų ambicija turėti ir Giorgio Chirico darbų. Jų galima apsieiti matyti ir Ame-rikos miestų dailės muziejuose.

Giorgio Chirico (Italas, 1898-1978)

Meismecholija ir garvės mėsainis

neeksponuoti, — paroda tada bū-tų buvus ne tokia gausi, bet daug solidesnė savo kokybe. Ar tik ne-kenkia dailininkai noras savo pa-veikluose primygtinai filosofuo-ti? Ypač kai tas paveikslų filosofi-nimas ir temos literatūrinimas yra išreiškiamas paviršutiniško-mis bendrybėmis, be reikiamos ta-likos ištikima ir išvilioje, nuolat regime jos darbų bendrinę mū-sų dailininkų parodose, retkar-čiais išvystame ir individualias parodas. Ši pastaroji savo darbų kiekiu yra itin gausi. Tad gausi-je pasitaiko visko: šalia grynosios tapybos įterpta nemažai ir tokių paveikslų, kurių gal reikėjo ir

Dailininkė yra stipriausia, ta-pybiškai ekspresyvi tuose darbuo-se, kur ji sprendžia vien spalvos bei kompozicijos problemas. Ir kaip tik visą parodą išgelbsti pa-veikslai, pavadinti: „Žiema“, „Chicago“ rudenį, „Gėlės mėly-nume“, „Chicago industrija“, „Senovė“ ir pan. Juose dailininkė pademonstruoja potėpio drasumą, nuotaikos vientisumą, tvirtą kom-pozicijos struktūrą bei spalvinių užmanymą.

Paskutinė proga parodą aplan-kyti yra šiandien ir rytoj.

Kita net arti dvidešimties mū-sų dailininkų paroda atidaryta Balzeko Lietuvių kultūros muzie-juje. Ji muziejuje vyks iki gruodžio 28 d. Parodoje savo tapybos, grafikos įvairių medžiagų kola-žo ir skulptūros darbus yra išsta-čiusios (pavardės rašant, kaip jos duodamos prie eksponatų) šios dailininkės: Marytė Stasevičiūtė, Dalia Kolba, Donna Rhae Mar-der, Vida Stankus, Rasa Janu-šaitis, S. Mercedes, Nijolė Banys, Magdalena Stankūnas, Irena Mit-kus, Zita Sodeikienė, Regina Jau-tokas, Irena Šimkus, Giedrė Žum-bakis, Marija Gaizutis, Janina Kin-Marks, J. Paukštieņė, Janina Kin-

ka, Dalia Ancevičienė. Muziejaus ankštų patalpų ri-bosė šį paroda skamba kaip ne-blogos kamerinės muzikos gaba-liukas. Patalpų ankštumas gal-būt lėmė pačios parodos kokybę, nes dalyvės tegalėjo išstatyti tik po vieną ar du savo darbus. Sa-vaime atsirinko patys geriausieji. Suprantama, ne visi eksponatai lygios, išskirtiniausios vertės. Ta-čiau ir nerodytinų darbų, ga-lima sakyti, tik „būtinai“ mini-mumas.

Parodos lankytojas pasigenda bent paprasčiausios parodos kata-logo. Tiesiog gaila, kad rengėjos (šiuo atveju mūsų dailininkų draugija) nepasirūpino tą savo parodą bent katalogu uždoku-mentuoti. Tačiau ir be katalogo įsiminė kai kurie šios parodos ge-rieji bruožai: rašalu ir spalvotais pieštukais atlikta grafika savo ne-aprėpiamomis, siurrealistinėmis, bet nuo poetiškos realybės neat-šokusiomis erdvėmis (Z. Sodei-kienė); medžio raizymo spalvo-toji grafika savo sidabrinu ir auk-siniu virpėjimu realią linų rovi-mo tamą paverčianti nostalgis-ka romantika laiko tolybėse (M. Stankūnienė), kondensuotoje ta-pyboje puikiai organizuota kom-pozicijos, kolorito ir kontrastų visuma (Irena Šimkus); subtilus išimylėjimas į paprastę gamtos detalę (Giedrė Žumbakienė). Kz.

Dėmesio leidykloms!

Lietuvių Rašytojų draugijos premijai 1978 m. literatūrinės knygas draugijos valdyba prašo atsiųsti iki šių metų gruodžio 31 d. Reikalinga 5 egzemplioriai. Adresas: Lithuanian Writers' As-sociation, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N. Y. 11207. Iki 1978 m. gruodžio 31 d. neišėjusios kny-gos, nors su 1978 m. data, bus vertinamos 1980 m.